

Zondag 5 maart 1916 – enige editie

Een stem uit het verleden (KVdW).

Brussel, 26 februari.

Heel toevallig is mij dezer dagen een boek weer in de hand gevallen, waarvan een hoofdstuk mij onmiddellijk trof door het actuele en tevens profetische ervan. Het boek heet: "En Vacances. Notes et impressions". De schrijver ervan is baron Charles de Haulleville. Het hoofdstuk, dat onze belangstelling wekt en het boek besluit, is getiteld: "A Trèves", en geschreven in 1892.

De naam van de schrijver is in de Hollandse journalistenwereld zeker geen onbekende: baron de Haulleville, in leven jarenlang hoofdredacteur van het Belgische overheidsblad "le Journal de Bruxelles", was onder de meest eminente dagbladschrijvers die ons land ooit heeft gekend, en werd als dusdanig zowel door vriend als door politieke tegenstrever - niet zelden eveneens zijn vriend - geacht, geëerbiedigd en bemind. Geschoold naar de grote Franse journalistiek, die, in tegenstelling weleens met deze van de dag, een sterke personaliteit eiste, was de Haulleville in durf als in overtuiging de partij wel eens voor, waartoe hij behoorde: ge zult het straks merken, waar hij spreekt over de betekenis van militaire sterkte van een land; dat die partij hem indertijd niet steeds in zijn durf heeft gevolgd, moge zij thans misschien betreuren.... – "A Trèves" schreef de Haulleville naar aanleiding van een bedevaart naar de Heilige Rok, waar hij in gezegd jaar 1892 aan deelnam. Een eigenlijk verslag is het niet: veel meer het causeren van een briljant journalist, die nu eenmaal zijn pen niet bedwingen kan.

Baron de Haulleville, die talrijke relaties, zo binnen- als buitenlandse, onderhield, mocht zich terecht, als vele hoogstaande Belgen, en

meer dan vele even hoogstaande vreemdelingen, noemen een: “Européen (qui est) assez bien initié à tout ce qui se passe chez nos voisins de droite et de gauche”, zoals hij doet in datzelfde boek. Hij wordt dan ook bijzonder interessant als hij het over algemeen Europese politiek heeft. Te Trier nu heeft hij het gezelschap gezocht van Duitse officieren, waarmee hij het gehad heeft over de politiek van de dag. Daarover nu schrijft hij, en wat hij zegt - merk wel op: in 1892, dus vierentwintig jaar geleden! - is, zoals ik zegde, zo actueel en tevens profetisch, dat ik de lust niet weersta, het u, ware het maar als curiosum, te vertalen.

Ziedaar dan:

“Sedert het maritiem en diplomatisch vertoon te Kroonstad, gelooft hier iedereen aan de nakende oorlog. Men wenst hem niet; men beschouwt hem als een verschrikkelijke ramp; maar men ziet hem tegemoet met kalmte, zekerheid en vertrouwen, zonder zwetsen of snoeven. De militairen spreken er met een bescheidenheid en omzichtigheid van, die treffen door waardigheid; want geen enkele van dezen, welke ik hieromtrent ondervraagd heb, die de minsten twijfel koestert omtrent de, voor hen gunstige, uitslag van deze nieuwe en bloedige strijd. God hoede ons voor de stoffelijke rechtvaardiging van dit struis geloof!

Zij verachten vaste, bestendige versterkingen niet, maar zij hechten er geen opperste betekenis aan en geven al hun voorkeur aan de offensieve waarde van een talrijk, volmaakt onderricht, goed gedrild en bevolen leger, onder bekwame officieren, die ieders vertrouwen genieten. Volgens hen zullen de talrijke fortten, door de Fransen sedert 1871 tegen hoge kosten opgericht, hun geen betere diensten bewijzen dan deze van vóór 1870.

Naar zij zeggen, vergissen de Fransen zich als zij denken, dat de Duitsers in hoofdzaak aan Elzas-Lotharingen hechten, dat hun heel wat geld en last kost, en zonder hetwelk Duitsland tegenwoordig even sterk zou zijn.

Wat hun echter tegen de borst stuit is, dat de Fransen niet openlijk en vrank de gevolgen van het traktaat van Frankfurt aanvaard hebben. De Fransen hadden deze twee oude provincies aan het keizerrijk ontnomen, en de Duitsers hadden ze loyaal opgegeven, zoals de oorlogswetten voorschrijven sedert de regering van Lodewijk XIV; maar, in 1870 uitgedaagd, hebben zij zich verplicht gezien zich waarborgen te verzekeren en hun goed van voorheen terug te nemen, altijd volgens dezelfde oorlogswetten tussen beschaafde naties. De oude annexatiepolitiek heeft, in deze tijd van algemeen kiesrecht, geen reden van bestaan meer; het huidige Duitsland is tevreden met zijn tegenwoordige territoriale grenzen, en is er niet toe geneigd, in Frankrijk de "cercle de Bourgogne", noch aan de Baltische Zee de Germaanse provincies van Rusland terug te nemen; terwijl de Fransen, dezen althans, die te Parijs en elders de openbare mening leiden, nog steeds onder de obsessie van de Rijngrens gaan. Het is een verschrikkelijk ongeluk, want nu zullen wij bij de aanstaande oorlog (die wij zullen winnen), gedwongen zijn de oude grenzen van het Heilige Romeinse Keizerrijk der Teutoonse natie weer op te eisen en de veroveringen van Lodewijk XIV weer in te halen tot aan de Somme, om eens en voor altijd een einde te stellen aan de vechtlust der Fransen, en hun de macht te benemen weer maar eens Europa en de wereld in hun rust te verstoren. Wij, Duitsers, wij beschouwen de oorlog met ingetoomde droefheid, waarbij persoonlijk vertrouwen en medelijden komen: zoals Bismarck eens zegde vrezende wij God, en niets anders ter wereld ...

Wij zijn ervan overtuigd, dat de Fransen in een vreemde waan verkeren door hun tegenwoordige grootsprakerigheid onder de

bedrieglijke hoede van het Moscovitisch Verbond te plaatsen: Rusland, voor een grote oorlog niet klaar, heeft geen enkel belang in Elzas-Lotharingen, en wij, wij moeten niet al te veel belang hechten aan de vooruitgang van Rusland in het oosten. Dat is de zaak van Engeland, dat meester is in Indië, en van Frankrijk en Italië, die hun grenzen hebben aan de Middellandsche Zee. Wat het Balkanschiereiland betreft, waar onze bondgenoten uit Oostenrijk-Hongarije belangen hebben, wij vinden het middel wel, om de gerechtigde gevoeligheid van de tsaar hieromtrent te bevredigen, welke tsaar, geloof mij, niet zo heel graag in zijn aanwezigheid de Marseillaise zingen hoort.

Hem willen wij onder geen voorwendsel de oorlog verklaren; wilde echter het ongeluk, dat deze absolute keizer zich met de radicalen uit Parijs verbond om te trachten ons te schaden of ons te vernietigen, dan zijn wij sterk genoeg om deze pijnlijke proef te doorstaan. Wij zijn er niet voor beducht, al beklagen wij het mensdom, dat aan zulke catastrofes wordt blootgesteld door de trouweloze raadgevingen van politici uit de oude doos, die niets geleerd hebben sedert de tijd van Metternich. Men zoek de toekomst der Europese volkeren niet in de oorlog, maar in de kunsten van de vrede. Wij, Duitsers, wij willen meester zijn van onze bodem, van ons ras en van onze beschaving.

Wij zullen niemand aanvallen, wees ervan overtuigd; daagt men ons echter uit, dan zullen wij allen als één man oprukken, en onze doortocht zal een gapend gat nalaten, alsof een reusachtige stalen kogel het geslagen zou hebben.

“Ik neem de verantwoordelijkheid van al deze beschouwingen niet op mij”, aldus vervolgt de Haulleville. “Ik lever ze alleen aan uw overpeinzingen over. Ik verzoek u echter geen misprijzen te koesteren voor de ernstige aard ervan. Het Duitse leger wordt aan

een verbazingwekkende opleidingswijze onderworpen, die u beletten moet er onvoorzichtig om te smalen.” (Hier vertelt baron de Haulleville, hoe een Duits legerkorps een ganse maand langs de Belgische grens op manoeuvre was. Hij vervolgt daarop:) “Welke is de streek in Europa, waar men zulke oefeningen bijwoont; welk land, dat er de verpletterende last van dragen wou? Hier komen deze wonderen van militaire opleiding volkomen natuurlijk voor. De Duitse natie is waarlijk onder de wapens.

In andere landen zouden dergelijke krachtsinspanningen als voorbijgaand worden beschouwd, en alleen aangegaan in zekere omstandigheden en op zekere ogenblikken. Hier is zulks de permanente toestand der natie. Het militaire werktuig heeft er zulke hoge graad van volmaaktheid bereikt, dat een flanerende “leek” als ik er voor huivert.

Ik weet, dat de waarheid sterker is dan staal en ballistiek, en steeds eindigt met te overwinnen, niettegenstaande alle denkbare stoffelijke hinderpalen. Sedert lang is het woord gesproken: magna est veritas et prevalebit. De mens dient echter rekenschap te houden met de omstandigheden waarin hij leeft. De staten ook. In dit opzicht heeft de verbetering van het leger, uiterste werktuig der nationale verdediging, een reden van bestaan en zelfs van legitimiteit, die alleen door mensen zonder vooruitzicht noch politieke gezichtseinder kunnen worden geloofend.’

- Aldus baron de Haulleville, nu vierentwintig jaar geleden. Ik heb er mij voor gewacht, het minste maar te onderstrepen: wat gold voor gisteren en voor heden springt in het oog. En dat de Belgische journalist klaarder en beter scheen ingelicht dan vele anderen, die nochtans grotere verantwoordelijkheid droegen, zal men wel niet betwisten ...

De hogeschool te Gent.

Enige tijd geleden hebben wij het rekwest medegedeeld, waarin Louis Franck en talrijke invloedrijke Vlamingen er bij gouverneur-generaal von Bissing op aandrongen, geen voortgang te geven aan het besluit om de Gentse hogeschool te hervormen en tegelijk te vervlaamsen.

Baron von Bissing, de gouverneur-generaal, heeft op dat verzoek – naar wij in De Tijd lezen – het volgende antwoord gegeven:

Hooggeachte Heer,

Gelieve met de overige heren, die het tot mij gerichte verzoekschrift ondertekend hebben van het volgende kennis te nemen:

De mededeling in de pers, dat op de Belgische staatsbegroting van 1916 een bedrag voor het hervormen van de Gentse hogeschool tot een Vlaamse uitgetrokken is, is juist. Met de voorbereidselen om deze maatregel stelselmatig ten uitvoer te brengen is reeds begonnen.

De in uw verzoekschrift geopperde bezwaren zijn niet van die aard, dat ze mij aanleiding kunnen geven, om op mijn besluit terug te komen.

Ik hecht te veel waarde aan de stoffelijke en zedelijke taak van het hoger onderwijs en de universiteiten, om uw mening te delen, dat men het opkomend geslacht van het bezette land nog lang de weldaad van zulk onderwijs zou kunnen onthouden, zonder ze daardoor grote schade te berokkenen. Of vindt U het doelmatig nog weer een jaargang langer de ontwikkelde jeugd van het zo dringend nodige hoger onderwijs te beroven?

Wie dat zou willen, zou dan ook de verantwoording moeten dragen van de onvermijdelijke achteruitgang van de ontwikkeling en daardoor van de welvaart van het land.

Ik voel me niet in staat deze verantwoording op mij te nemen. Daarom ook liet ik de mogelijkheid of met het hoger onderwijs weer aangevangen kon worden, reeds sedert lang door de bevoegde overheden nauwkeurig onderzoeken. Daarbij werd ook de heropening der Gentse hogeschool behandeld en, met het oog op een oude en rechtvaardige eis van het Vlaamse volk tevens de vraag der hervorming van deze in een Vlaamse.

Indien ik deze eis als volkomen gegrond erken en hem nu wil vervullen, dan ben ik als drager van het hoogste landsbestuur tot deze handeling naar recht en wet bevoegd, en doe tevens, waartoe ik met het oog op gerechtigheid en de welvaart van het Vlaamse volk verplicht ben.

Derhalve ontbreekt iedere aanleiding voor U, om in uw verzoekschrift van mijn besluit als van een overbodig geschenk te spreken, dat de Vlamingen niet uit Duitse hand zouden mogen aanvaarden.

Eveneens is uw mening, dat het vraagstuk der Gentse hogeschool er een is van zuiver binnenlandse Belgische politiek, waarin de bezettende macht geen bevoegdheid heeft in te grijpen, noch zakelijk, noch rechtskundig steekhoudend. U weet zeer goed, dat Duitsland in vreedstijd, in tegenstelling met de Fransen, steeds iedere inmenging in deze zaken vermeden heeft. Des te minder kan ik toelaten, dat de regerings- en bestuursrechten, die Duitsland als bezettende macht, ook met betrekking tot het hoger onderwijs, nu in België heeft, op enige manier beperkt worden.

Het is bovendien voor een landsregering ook praktisch onmogelijk de belangrijke omstandigheden en gezichtspunten, die uit het samenleven van een meertalige bevolking in een staat ontstaan, aan een zorgvuldige behandeling te onttrekken. Ook in dit opzicht staat het hoger onderwijs onder mijn bestuur en wetgeving.

Ook de door U geopperde zedelijke bezwaren kunnen een nauwkeurig onderzoek niet doorstaan. Vooral is uw opvatting onjuist, dat die Belgen, die bij de inrichting van de Gentse hogeschool meewerkten, daardoor als het ware een onrecht tegen hun staat of zelfs tegen het Vlaamse volk begaan.

Wat U en uw vrienden vroeger dikwijls genoeg hebben uitgesproken, namelijk, dat een zo spoedig mogelijke stichting van een Vlaamse universiteit in Gent een onvermijdelijke voorwaarde voor de geestelijke en stoffelijke ontwikkeling en opbeuring van het Vlaamse volksdeel is, blijft ook onder de tegenwoordige omstandigheden ten volle van kracht.

Wie zich dus tegen de door mij bevolen hervorming verzet, treft een levensbelang van de Nederlandse volksstam in België, zonder in het minst de Belgische Staat daardoor voordeel aan te brengen.

Dit wordt, zoals u wel bekend is, in wijde kring onder de Vlamingen erkend. Dezen denken er niet aan het door U ingenomen standpunt te billijken. Dientengevolge is het mij niet mogelijk U en de medeondertekenaars van het verzoekschrift, het recht toe te kennen eenvoudig als woordvoerders van het gehele Vlaamse volk op te treden.

Of de moeilijkheid, ja, de praktische onmogelijkheid, de vervlaamsing der hogeschool uit te voeren, waarop U wees, werkelijk bestaat, zal de tijd leren.

De gevoelens, die U voor uw Waalse landgenoten uitspreekt, weet ik wel te waarderen. Blijkbaar onjuist is echter uw bewering, dat de opvattingen omtrent de internationale betrekkingen van België bij alle Walen en Vlamingen dezelfde zijn. Het kan U niet ontgaan zijn, dat juist in dit opzicht aanzienlijk verschil in de meningen aan de dag gekomen is, en nog bestaat.

Zoals U reeds door de Heer Gouverneur van Antwerpen werd medegedeeld, kan ik niet toelaten, dat de uit uw verzoekschrift blijkende vijandigheid van enkele personen tegen de vervlaamsing der Gentse hogeschool tot een politieke propaganda uitgebreid wordt. Inzonderheid zou ik tegen elke poging, hoogleraars en studenten van het behulpzaam zijn of deelnemen aan dit werk af te houden, ten strengste moeten optreden.